

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЕЛЕМЕНТІВ МЕХАНІЗМУ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Роман Тарасович ЧЕРНЕГА,

кандидат юридичних наук

Національний механізм правового забезпечення — це цілісна та налагоджена система, яка поширює свою дію на чітко визначену територію та регулює за допомогою використання правових засобів та методів, встановлення правових норм та застосування юридичної відповідальності за їх порушення чи недотримання, суспільні відносини між суб'єктами охорони праці з метою забезпечення прав працівника на життя, здоров'я та безпечні умови праці та регламентації поведінки роботодавця щодо надання гарантій забезпечення цих прав.

Міжнародний та національний механізм правового забезпечення охорони праці відрізняються рівнем деталізованості. У свою чергу, деталізованість розкривається через більшу кількість елементів механізму. Ю. А. Андрійчук, що необхідним є підбір таких елементів механізму, що на виході дадуть максимальну ефективність при мінімальних витратах енергії [1, с.10]. Саме даним критерієм необхідно керуватись при виборі найбільш ефективних елементів механізму правового забезпечення охорони праці. Такі елементи повинні досягати мети із встановлення безпечних та комфортних умов праці, проте й поєднуватись між собою та взаємодіяти, внаслідок чого усі затрати будуть мінімізовані.

Так, на переконання К. Г. Волинка, до елементів механізму правового забезпечення належать такі: юридичні норми, нормативно-правові акти, акти офіційного тлумачення, юридичні факти, правовідносини, акти правореалізації, правосвідомість і режим законності та правопорядку, який впроваджується внаслідок досягнення цілей правового регулювання [2, с. 101]. В контексті ж охорони праці не все з наведеного автором можливо зарахувати до елементів механізму. Так, ціль правового регулювання для її досягнення

повинна бути чітко визначена та відповідно постійно змінюватись у момент її здійснення, лише у такому випадку, на думку автора, відбудеться становлення правопорядку. Проте, на практиці втілити такий правопорядок виявиться неможливим. Саме тому більш доцільно вживати термін «мета», що має більш загальне значення. Що ж до самого правопорядку, то необхідно зауважити, що згідно Сучасного українського словника, порядок — це стан, коли все робиться, виконується так, як слід, відповідно до певних вимог, правил і т. ін.; упорядкованість, лад [3]. Тобто, правопорядком можна вважати стан, коли все робиться відповідно до встановленого права.

Дещо ширше бачення має О. І. Остапенко, що визначає наступні елементи у механізмі адміністративно-правового забезпечення: норми адміністративного права; акти тлумачення норм адміністративного права; акти застосування норм адміністративного права; адміністративно-правові відносини, що виникають, реалізуються та припиняються під час застосування норм адміністративного права; державно-владні повноваження суб'єктів адміністративно-правового регулювання [4, с. 148]. Розглядаючи можливість застосування даного підходу до охорони праці, варто дещо звузити список. Так, акти тлумачення норм у охороні праці не відграють значну роль, оскільки сама сутність й рівень реалізації залежить від практичного втілення, а отже не від розуміння кожним конкретним суб'єктом правової норми, а від належного законодавчого закріплення, що має високу юридичну техніку. Також, варто зазначати, що державно-владні повноваження у контексті саме охорони праці, включаються до прав і обов'язків трудових відносин та пов'язаних із ними, тому виділяти їх окремо є недоречним. Разом з тим, інші ж елементи є загальними як для механізму адміністративно-правового забезпечення, так і для охорони праці. П. О. Шорський, у своєму дослідженні виборчих прав визначає наступні елементи механізму адміністративно-правового забезпечення: принципи забезпечення виборчих прав громадян, адміністративно-правових норм, адміністративно-правових відносин, юридичних гарантій (одним із видів яких є притягнення до адміністративної

відповідальності), адміністративно-правових форм та методів забезпечення виборчих прав [5, с. 2]. Погоджуючись із автором щодо більшості елементів, варто зазначити принципи та гарантії є більш характерним для міжнародного механізму, оскільки саме він дозволяє узагальнити практику охорони праці належним чином. Дійсно, юридична відповідальність виступає одним із засобів гарантування реалізації прав та виконання обов'язків. Проте, саме вона закріплюється на національному рівні, отже більш доречним буде включення до елементів національного механізму, не усі гарантії, а саме юридичну відповідальність. Досліджуючи адміністративно-правову форму, слід зазначити, що охорона праці реалізується дещо відмінним шляхом та не потребує чітко визначеної саме адміністративної процедури, тому й необхідність включати такий елемент до механізму відсутня.

Зовсім інший підхід використовує О. М. Гумін та виключає до механізму адміністративно-правового забезпечення такі елементи: об'єкт адміністративно-правового забезпечення; суб'єкт адміністративно-правового забезпечення; норми права (норми адміністративного права); адміністративно-правові відносини та їх зміст; гарантії, заходи, засоби, форми та методи адміністративно-правового забезпечення [6, с. 49]. Проте, включення до елементів суб'єкта є недоречним, оскільки саме від них залежить зовнішнє втілення, реалізація механізму, коли ж елементи є внутрішньою будовою механізму.

На думку Ю. С. Шемшученко та С. В. Бобровник до елементів механізму можливо віднести такі: норми права; факти юридичні; власне правові відносини, тобто суспільні відносини, опосередковані нормами права; акти реалізації прав та обов'язків суб'єктів суспільних відносин, тобто дії цих суб'єктів у межах приписів відповідних правових норм; правові санкції щодо порушників норм права [7, с. 40–41]. На основі даного визначення, можна зазначити, що усіх елементи взаємодіють між собою, що уже свідчить про відповідність критерію ефективності та мінімізації затрат. Так, юридичні факти активізують дію норм права, що втілюється у відносинах між суб'єктами охорони праці та у разі настання факту їх порушення настає юридична відповідальність. Варто

наголосити, що існує різниця між санкцією та юридичною відповідальністю, під першою розуміють засоби примусового впливу, що застосовуються у разі невиконання або неналежного виконання зобов'язання. Тобто, санкція уже наслідком визнання необхідності застосування юридичної відповідальності, тому більш доцільним було б застосування саме даного формулювання.

Водночас, юридичну відповідальність не можна назвати саме обов'язковим елементом правового забезпечення, так як вона настає тільки у виключних моментах порушення прав або ж не дотримання заборон. Правомірність актів безпосередньої реалізації прав та обов'язків, у свою чергу, взагалі ж виключає можливість її застосування. Щодо виконання функції гарантування, то права й обов'язки забезпечуються й іншими правовими методами та засобами, такими як заохочення та рекомендації. Крім того, включення юридичної відповідальності до механізму правового забезпечення охорони праці може викликати дисбаланс, як між іншими його елементами, так і у взаємовідносинах між державою та суспільством через встановлення наголосу на централізоване управління та недотримання принципів рівності й добровільності.

Тож, на основі проаналізованих наукових позицій та враховуючи сутність охорони праці, до елементів національного механізму правового забезпечення охорони праці слід віднести: 1) норми права із охорони праці; 2) правовідносини між суб'єктами охорони праці; 3) юридичні факти, що стосуються охорони праці; 4) акти реалізації прав та обов'язків суб'єктів охорони праці.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук Ю. А. Теоретична сутність та зміст поняття «механізм». Проблеми формування та реалізації конкурентної політики : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 19–20 вересня 2013 року, Львів / Національний університет «Львівська політехніка» [та інші]. Львів : АртДрук, 2013. С. 10.

2. Волинка К.Г. Теорія держави і права: навч. посібник. Київ: МАУП, 2003. 240 с

3. Академія наук України. Словник української мови у 20 томах. URL: <https://bitly.su/YG5WKGU> (дата звернення: 09.05.2019)

4. Остапенко О.І. Наукові уявлення про механізм адміністративно-правового регулювання. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2010. № 2. С. 142–149.

5. Шорський П. О. Адміністративно-правовий механізм забезпечення виборчих прав громадян в Україні: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.07. Суми, 2018. 267 с.

6. Гумін О.М., Пряхін Є.В. Адміністративно-правове забезпечення: поняття та структура. Наше право. 2014, № 4. С. 46–50.

7. Шемшученко Ю.С. Юридична енциклопедія: В 6 томах. К.: Українська енциклопедія, 2003. Т5. 736 с.